

Ковалишин І.В – здобувач кафедри педагогічної та вікової психології
Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент М.І. Мушкевич,

САМООЦІНКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Однією з найбільш значимих і актуальних тем в психології можна вважати проблему становлення самосвідомості і самооцінки особистості. В межах дослідження самосвідомості самооцінці відводиться провідна роль – вона характеризується як стержень процесу, показник індивідуального рівня розвитку.

Відповідно до теоретичних і практичних досліджень А.В. Захарової [3], М.І. Лісіної[4], І.І. Чеснокової[8], R. Zazzo, A. Gesell самооцінка людини бере початок у ранньому дитинстві і формується протягом всього життя. На цей процес впливають ряд факторів, важливість яких змінюється з переходом від одного вікового періоду до іншого: вплив батьків, вплив однолітків, вплив сприйняття оточуючого світу.

Стосовно дітей із затримкою психічного розвитку, формування самооцінки набуває особливого значення, оскільки багато в чому визначає спрямованість та рівень активності, ставлення до світу, до людей, до самих себе, а отже і успішність соціальної інтеграції. Проблему специфіки формування самооцінки та її ролі у розвитку особистості дітей з особливими потребами розглядають у своїх працях такі науковці як А.А. Бадія [1], Е. Бадіазман [2], Є.В. Соколова [6], О.Т. Соколова [7] та ін. Проте, проаналізувавши теоретичні та емпіричні підходи з даного питання, ми дійшли висновку, що переважна більшість з них спрямована на дітей з особливими потребами шкільного віку. Недостатньо вивченими залишаються аспекти формування і розвитку самооцінки, а також її впливу на формування особистості дитини із затримкою психічного розвитку дошкільного віку. Всі ці аспекти і визначають актуальність дослідження рівня та особливостей самооцінки дітей із затримкою психічного розвитку дошкільного віку.

Метою нашого дослідження є визначення особливостей самооцінки дитини дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Методи та результати дослідження. Емпіричне вивчення особливостей самооцінки дітей дошкільного віку з затримкою психічного розвитку проводилось на базі Волинського центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів Міністерства праці та соціальної політики України. В дослідженні брали участь 25 дітей, серед них 15 дівчаток та 10 хлопчиків. Вік дітей – 5-7 років. Для виявлення особливостей самооцінки даної категорії дітей ми використовували комплекс методів, серед яких спостереження, бесіда, проєктивні методи, зокрема методику “Малюнок сім’ї” [6], оскільки процес формування самооцінки бере свій початок у сімейному оточенні.

Дітям пропонувалося намалювати свою сім’ю. Крім інформації про особливості сприйняття та переживання дитиною внутрісімейних відносин, нашим завданням було виявити особливості самооцінки дитини, які проявляються у реакції дитини на процедуру обстеження, розміщенню деталей малюнка на папері, використанні кольорової гамми та висловлювань дитини під час виконання завдання.

Після завершення малювання, ми задавали дітям ряд запитань, типу “Хто з намальованих членів сім’ї найрозумніший (найщасливіший, найсильніший тощо)?”.

Значна частина дітей відмовлялася виконувати завдання, мотивуючи це тим, що вони не вміють малювати і починала роботу тільки після підбадьорювання і запевнення в тому, що малювати потрібно так, як вони вміють. Така реакція свідчить про невпевненість у власних силах, потребу у стимулюванні та схваленні зі сторони оточуючих. На малюнках переважної більшості дітей можна було прослідкувати наявність ознак невпевненості в собі, тривожності, пасивності, нерішучості. Про це свідчить характер використання кольорової гамми, особливості промальовування контурів, розмір та нечітке схематичне зображення фігур, відсутність деталей. Окрім цього, для малювання діти обирали нижню частину аркуша паперу, що також свідчить про

невпевненість в собі, наявність особистісних переживань, потребу в схваленні, визнанні. Що ж до запропонованих запитань, то переважна більшість дітей не могла визначитися з відповіддю.

Отже, узагальнивши отримані дані в ході спостереження, бесіди з дітьми, виконання ними завдання та інтерпретації малюнків, можна зробити **висновок**, що самооцінка дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку є заниженою і потребує психологічної корекції.

Наші подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення самооцінки дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку з використанням батареї тестів проєктивного та стандартизованого характеру з метою корекції неадекватної самооцінки у даної категорії дітей.

Література

1. Бадиа А.А. Исследование особенностей самооценки у детей с психическим недоразвитием и детей с ЗПР. Магистерская диссертация / А.А. Бадиа. - СПб: СПбГУ, 2000.
2. Бадиазман Э. Влияние семейного воспитания на формирования самооценки у школьников с задержкой психического развития (на материале семей России и бедуинского сектора Израиля) Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.04 / Элькашалла Бадиазман – СПб, 2006. – 22 с.
3. Захарова А.В. Психология формирования самооценки / А.В. Захарова. – Минск, 1993 – 184с.
4. Лисина М.И. Проблемы онтогенеза общения / Майя Ивановна Лисина. – М.: Педагогика, 1986. – 144 с.
5. Психологические тесты / Под ред. А.А. Карелина: В 2 т. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Т. 2. – 248с.: ил.
6. Соколова Е.В. Отклоняющееся развитие: причины, факторы и условия преодоления. Монография / Евгения Владимировна Соколова. – Новосибирск: Наука, 2003. – 284 с.
7. Соколова Е.Т. Самосознание и самооценка при аномалиях личности / Елена Теодоровна Соколова. – М., 1989. – 216с.

8. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологии / Ирина Игоревна Чеснокова. – М.:Наука, 1977. –144 с.